

روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل متن قوانین - تصویب نامه ها - صورت مفصل مذاکرات مجلس شورای ملی - اخبار رسمی - فرامین - انتصابات - آئین نامه ها - بخش نامه ها - آگهی های رسمی و قانونی سؤالات

سال پنجم - شماره ۱۲۸۹

صلحه ۴۸۰۱

۱ شنبه ۲ مرداد ماه ۱۳۲۸

پیر، شنبه، یکشنبه

دوره پانزدهم قانونگذاری

شماره مسلسل ۱۷۴۷

روزنامه یومیه

فهرست مندرجات

صورت مشروح مذاکرات صد و نود و پنجمین
سه دور پانزدهم از صفحه ۱ تا ۹
آگهی های رسمی ۱۱

مذاکرات مجلس

جلسه ۱۹۵

صورت مشروح مذاکرات جلسه روز شنبه اول مرداد ماه ۱۳۲۸

فهرست مطالب

- ۱ - تصویب صورت مشروح مجلس.
  - ۲ - شوردر گزارش کمیسیونهای دارائی و پیشه و هنرراجع بنف
  - ۳ - موقع جلسه بعد - ختم جلسه .
- مجلس ساعت نه و نیم صبح بریاست آقای رضا حکمت تشکیل گردید .
- ۱ - تصویب صورت مشروح مجلس

باید مجلس احترام خود را نگاهدارد اینجا که زورخانه نیست که کتک کاری بکنند من اول اخطار کردم بعد گفتم آقایان بروید بیرون و آقایان هم رفتند بیرون باید خود آقایان حیثیت مجلس و نمایندگان را بیشتر از همه رعایت کنند (صحیح است) والا اینجا زورخانه ای میشود که شاید خدای نکرده بجاقو کشی هم بکشد بنده که اینجا هستم حفظ نظم مجلس با من است و نظم مجلس را رعایت میکنم . آقای اردلان .

اردلان - عرض کنم يك اشتباه کوچکی است خواستم اصلاح بشود در صفحه ۴۷۹۲ جائیکه بنده عرض کردم ۱۳۰۱ اینجا نوشته است ۱۳۲۱ اشتباه شده است .

رئیس - اصلاح میشود . آقای یدین **یدین اسفندیاری** - بنده هم میخواهم عرض کنم که در جلسه قبل بنده عرض کردم تو کل علی الله و کفی بالله و کیلا تو کل را تو کلت نوشته اند خواهش میکنم اصلاح بشود .

رئیس - آقای دکتر بقائی .
دکتر بقائی - بنده دوسه مطلب رامیخواستم تذکر بدهم یکی اینکه در جلسه گذشته وقتی که جلسه ختم شد اسامی از اینکه امروز لایحه نفت در دستور مجلس باشد نبود و دیروز هم که ظاهر آ خبر کمیسیون پیشه و هنر را بخش کرده اند برای بنده نیاورده اند (عده از نمایندگان برای ما هم نیاوردند) برای يك سه دیگر از آقایان هم نیاوردند و این

برخلاف رویه بود و برای اینکه سابقه ای در مجلس نشود بنده تذکر دادم و بنده باین دستگاه تند نویسی هم ایراد دارم که مطالب من را هیچ نوشته اند بنده اینجا ایراد میکنم شما چرا ننوشتید؟ مطالبی را که من اینجا گفتم مگر باید تعریف کرد مطالب اشخاص را مضافاً باینکه بنده عرض کردم که این نباید سابقه شود گارد مجلس حق ورود باینجا را ندارد و کلا مصونیت دارند حیثیتشان باید محفوظ باشد حضرتعالی مقامتان بجای خود محفوظ اما نباید این موضوع سابقه بشود
رئیس - دو ماده هست اینجا یکی اینکه اولاً نظم مجلس بعهده رئیس است البته بر طبق نظامنامه اگر غوغائی در مجلس بشود وساکت نشوند رئیس باینجلسه را ترک کند مثل دوسه روز قبل که جلسه شب بود آنتب غوغا شد یعنی ۲۰ و ۳۰ نفر باهم مشاجره شان شد و بهم ریختند اینطور که بشود جلسه فهار تعطیل میشود بنده هم اینکار را کردم ولی آروز کتک کاری شد بین دو نفر این سابقه که میفرمائید

رئیس - اکثریت حاصل است دستگاه تعیین عده درست کار نمیکند و خرابست ولی عده حاضر ۶۳ نفرند نسبت بصورت مجلس نظری نیست ؟
آقای ملک مدنی .
ملک مدنی - در جلسه قبل موقعی که متأسفانه مشاجره بین آقای دکتر بقائی و آقای باتمانقلیج واقع شد و از مجلس خارج شدند بنده عرض کردم که البته برای حفظ شئون مجلس او امر مقام ریاست را باید پیروی کنیم ولی او امر مقام ریاست که مبتنی بآئین نامه است و سابقه مطابق آئین نامه مقام ریاست در چنین مواقعی باید مجلس را ترک کنند و اگر در مجلس و کبلی اطاعت نکرد امر رئیس را سه بار باید اخطار کرد و بعد رأی باخراج او باید گرفت و از مجلس اخراج میشود اینهم سابقه دارد بنده هم از اشخاصی هستم که او امر مقام ریاست را هر موقعی که فرمودند اطاعت کردم جلسه گذشته پیش آمدی شد که

متأسفانه رجال لایق نداریم که از منافع مادفاع کنند شمارجال
لایق داشته باشد هر چه که بغوا هیبتونان بدست آورید
ملت ایران اگر بسوابق درخشان تاریخیش نگاه کنید
و قدرجال لایق و مردمان با ایمان داشته بزرگترین افتخارات
را در صحنه تاریخ از خودش بر جای گذاشته است (دکتر
بقائی - صحیح است) کاری نباید کرد باید ایمان
پیدا کرد (دکتر بقائی - و کمتر ترسید) ترس نباید
داشت بدبختی ماترس است خیال میکنیم که اگر
ما رای ندهیم دوره دیگر و کبل نشویم و بامشکلات
دیگری برایمان فراهم میشود یا در محل برایمان
اشکالاتی فراهم میکنند مآئیم اینجا میشینیم با
نهایت ترس و لرز بلند مشویم رای میدیم آقای
معتمد السلطنه پهلوی من نشسته بودند امیلوارم که
تکذیب نکنند گفتند آقای این که رسمش نشود دیروز
خبر کسبیون بمن نرسیده ولی وقتی خواستند
رای بگیرند رای دادند (و ثوق) بنده گفتم که
لایحه به من نرسیده است (پس چرا رای
دادید؟ خودشان اعتراض کردند و بعد رای دادند
(دکتر بقائی و حالا هم تأیید فرمودند) (و ثوق -
بنده معتقدم که بایستی رای داد) انشاء الله این
اظهارات شما هم در تاریخ جزء افتخارات شما
باقی میماند ...

دهقان - هر کسی در اظهار عقیده اش آزاد است.
دکتر بقائی - صحیح است.
فولادوند - آقای معتمد السلطنه و ثوق
مریض هستند چرا اینقدر سر بر سرشان میگذازند؟
مکی - ... دخالت دولت انگلستان در شرکت
نفت بوسیله افزایش سرمایه آن تا چهار میلیون لیره
و تخصیص پنجاه و پنج درصد سهام بدولت انگلستان
اینهم تاریخش را عرض کردم افزایش سرمایه شرکت
بسیست میلیون لیره در ۱۹۲۰ که مبلغ چهار میلیون
و نیم لیره آن در سال ۱۹۲۶ از محل ذخایر شرکت
پرداخت گردیده (دکتر بقائی - در چه سالی؟)
بلی ۵۰ میلیون لیره آن در سال ۱۹۲۶ از محل ذخایر
شرکت پرداخت گردیده و بهر دارنده دوسهم عادی
یک سهم معانی داده شده است و بالاخره افزایش سرمایه
در ۱۹۲۶ و ۱۹۳۰ تا میزان بیست و چهار و سیست بیست
و شش میلیون و نیم لیره
تاریخ شروع تقسیم منافع بین صاحبان سهام عادی
۱۹۱۶ میزان استخراج نفت شرکت تا آخر ۱۹۱۶ در
حدود یک میلیون دو سست و چهل هزار تن و تا آخر
۱۹۳۲ معادل شصت و چهار میلیون تن
تاریخ بریدن لوله نفت شرکت بتحریر قشون عثمانی
که مثل قشون دولت انگلیس با تقض بیطرفی ما وارد ایران
شده بود ۱۹۱۵ (این تاریخها را که عرض میکنم از همه
نتیجه میخواهم بگیرم)
خسارت وارده ب لوله نفت و ارزش تعمیر آن طبق
نظر کار شناسان بیست هزار لیره ، مبلغی که شرکت
از این بابت در بیان ۱۹۱۶ ضمن بیان خود بعنوان
خسارت بحساب بدهکاری مانظور مینماید و شصت
هزار لیره ، بیست هزار لیره تخمین کرده بودند در بیان
خودشان چهار صد و پنجاه هزار و هشتصد و هشتاد و هفت لیره
پولی بود که بابت این حساب بحساب بدهکاری بوده بودند
قبلاً بحساب ما گذاشته اند تا بعداً پرداخت کنند و حال
آنکه در حقیقت ورود قشون انگلیس بدون رضایت
ما امکان عملی اجرای وظیفه استعطاقی ما را از بین
برده بوده است .

مبلغی که شرکت در بیان سال ۱۹۱۷ - خود از همین
بابت و منافع از دست رفته بحساب بدهکاری ایران برده است
چهار صد و دوازده هزار و هشتصد و هشتاد و هفت لیره ، عدم
پرداخت هر گونه وجهی از بابت شانزده در صد
منافع شرکت بابت حق الامتياز تا آخر سال ۱۹۱۹
که شرکت هنوز بیان خود را دو سست و هفتاد و
دو هزار و پانصد و نود و یک لیره طلبکار نشان میدهد .
تصفیه حساب از طرف شرکت نفت از طرف
«آرتمتياز اسیت» در ۱۹۲۰ با قبول پرداخت
یک میلیون لیره بدولت ایران ....
حائری زاده - مصالحه شده کمیانی آخرش
حساب نداده است .
مکی - عرض کردم لونه هارا که بریدند آخرش
کمیانی بحساب ما گذاشت .
حائری زاده - کمیانی حساب پس نداده یکی
دو نفر آمدند حساب کردند ولی بعد مصالحه شد .
مکی - عرض کردم که لونه هارا را وقتی
بریدند بحساب ما گذاشت . کلیه منافع شرکت پس از کسر
مالیات بدولت انگلستان در پرداخت حق الامتياز به
دولت ایران هفتاد و دو میلیون و پنجاه و شش هزار
و پانصد و شصت لیره ، کل مبلغی که بر اساس مدارک
پراکنده ای بر حسب ظاهر بدولت ایران تا آخر
۱۹۳۲ پرداخته شده و بابت نظر گرفتن وجوهی که
برای تصفیه حساب در مراحل مختلف اضافه بروجوه
مورد قبول شرکت دریافت شده است ده میلیون و
هشتصد و بیست هزار و هشتصد و نود و سه لیره ، کل
مبلغ پرداختی بعنوان مالیات بدولت انگلستان تا آخر
سال ۱۹۳۲ معادل ده میلیون و سیصد و شصت و سه
هزار و هشتصد و نود و دو لیره در صورتیکه اضافه
مالیاتهای پرداختی بدولت انگلستان را که میزان آن
تا آخر سال ۱۹۳۲ بالغ بر سه میلیون و هفتصد
و سی و دو هزار و هفتصد و نود و سه لیره میشود
از مبلغ بالا کسر نموده و اختلاف آن یعنی شش
میلیون و شصت و سی و یک هزار و نود و سه
لیره را که مالیات پرداختی شرکت بدولت انگلستان
است مورد نظر قراردیم مشاهده میشود که شرکت
نفت در حدود شانزده در صد منافع خود پس از
کسر مالیات که پرداختی بدولت انگلستان یعنی در
حقیقت شانزده در صد مبلغ شصت و شش میلیون لیره
را بدولت ایران پرداخته است و حال آنکه شرکت
حقاً بایستی شانزده در صد منافع بدست آمده یعنی
هفتاد و دو میلیون لیره را پرداخت کرده باشد و از
این راه در حدود یک میلیون لیره حتی پس از منظور داشتن
پرداختهای اضافی شرکت که بالغ بر دو میلیون و
نیم لیره تا سه میلیون لیره بوده است نسبت بحق مسلم ایران
تجاوز کرده است و قسمت عمده این اختلاف در حقیقت
بصورت مالیات بحبیب دولت انگلستان رفته است دلیل
شرکت نفت برای این تجاوز مسلماً باستناد این اصل
است که در انگلستان منافع عبارتست از منافع بدست
آمده توسط شرکت پس از کسر مالیات و حال آنکه
در حقیقت منافع شرکت که بایستی مبنای پرداخت
مالیات قرار گیرد عبارتست از منافع ظاهری بدست
آمده توسط شرکت منهای حق الامتياز که در حقیقت
یکنوع هزینه ای بیش نیست ولی شرکت که در
اختیار دولت انگلستان است مبلغی را که در حقیقت
هزینه ای بیش نیست پس از کسر مالیات در دفاتر خود
عمل میکند و هدف واقعی این تفسیر و توضیح کج و
بده است .

سال پنجم شماره ۱۳۸۹

موج نقصان دادن حق مسلم دولت ایران بتفخ خزانه
انگلستان بوده است ، قابل توجه است که منافع کشور
ایران که از منابع ذیقیت او بهره برداری میشود تقریباً
معادل کل مبلغی است که دولت انگلستان از این سود
بدست آورده است بعلاوه منافع می بطرق مختلف
نصب سرمایه شرکت که بطور متوسط بین ۱۹۰۹ و ۱۹۳۲
دوازده میلیون لیره بوده است شده سی و چهار میلیون
و شصت و سی و پنج هزار لیره بالغ گردیده بنابراین
برای مدت ۳۲ سال جمعاً سرمایه آن در حدود سیصد
در صد تقیع برده است و عبارت دیگر سرمایه داخل شده
در این عمل بطور متوسط سیزده درصد منافع بوده و حال
آنکه نرخ متوسط منافع پول در آن زمان در انگلستان از
پنج درصد تجاوز نمی کرده است . برای اینکه نا قابل بودن
مبلغ بدست آمده توسط دولت ایران نسبت با ارزش
معصول صادر شده بطور تخمین مجسم شود متذکر
میشوم که شرکت نفت تا آخر سال ۱۹۳۲ در حدود
شصت و چهار میلیون تن از دل این خاک نفت
استخراج کرده که ارزش استخراج بازار بین المللی
آن افلا در حدود ۱۲۰ میلیون لیره بوده و از این
مبلغ حدا کثر بیست میلیون لیره آن مخارج استخراج
برده است و مبلغ صد میلیون لیره دیگر یا منافع
خود شرکت نفت در حدود هفتاد و دو میلیون لیره
بوده و با منامی بوده است که طبق محاسبه بالا تا
آخر ۱۹۳۲ و در اثر خریدن نفت مصرفی در بیداری
انگلستان بقیمت ارزان ترین بهای بازار بین المللی
نصب دولت انگلستان گردیده است یعنی سی میلیون
لیره ، بنا بر این در حقیقت دولت ایران تا آخر
۱۹۳۲ فقط یکصد یا یکدوازدهم ارزش محصولی
که از شکم خاک آن بیرون آمده و از دست او
رفته است استفاده برده است و حدا کثر معادل نصف
این مبلغ برای عملیات مختلف شرکت و پرداخت
مزد کارگران نصب افراد ایرانی گردیده است با
این ترتیب ملاحظه میشود که حدا کثر دولت ایران
معادل یک هشتم ارزش واقعی محصولی که از کشورشان
خارج گردیده استفاده برده و ۷ هشتم دیگر آن نصیب
شرکت نفت و دولت و ملت انگلستان گردیده است
بایستی اضافه کنم که چنانچه بعداً بطور مشروح
تری ضمن لغو امتیاز داری اشاره خواهد شد
شرکت که در اثر اصراف در حسن نیت از طرف
دولت ایران حد اکثر استفاده از امتیازاتی
را که با و داده شده بوده برده است در زمینه حفظ منافع
مرعات حقوق دولت و ملت ایران درست اصل مغالاف
یعنی فقدان حسن نیت این را استند میکنم آقایان
توجه بفرمائید یک رقمه دیگر تکرار میکنم ، بایستی
اضافه کنم که چنانچه بعداً بطور مشروح تری ضمن لغو
امتیاز داری اشاره خواهد شد شرکت که در اثر اصراف
در حسن نیت از طرف دولت ایران حد اکثر
استفاده از امتیازاتی را که با و داده شده بود برده
است در زمینه حفظ منافع و مرعات حقوق دولت و
ملت ایران درست اصل مغالاف یعنی فقدان حسن
نیت و عدم رعایت عدل و انصاف را نصب العین قرار
داده و به تنها با عدم پرداخت حق جرز ایران به
بهبانه های مختلف و فشار اقتصادی موجب اخلال
کارهای دولتی را فراهم آورده است ، بلکه
چنانچه یک فرد انگلیسی که در زمان تصدی مالیه
ایران توسط «آرتمتياز اسیت» حکم منفرد برای
رسیدگی بحسابهای شرکت نفت و تصفیه اختلافات

سال پنجم شماره ۱۳۸۹

نمایند میشو دو نوشته است «شرکت نفت با استفاده از
حساب سازهای قلب آمیزی هوااره سمی داشته
است (این را یک فرد انگلیسی دارد میگوید) هوااره
سمی داشته است که حق ایران را بیش از بیش
پایمال کرده و تا آنجا که مقدور است از حصه منافع و حق
الامتياز دولت ایران کسر نماید» بعلاوه نتها نتیجه دیگری
که از امتیاز ممکن بود عاید ایران گردد بکار گماشته
شدن عده زیادی از افراد ایرانی بود که شرکت متعهد
بود اقل کلبه کارگران را منحصراً از افراد ایرانی انتخاب
نماید ولی شرکت با کمال بی شرمی حتی این اصل ساده را
مرعات ننموده در حوالی ۱۹۳۰ و حداقل در حدود چهار هزار
نفر کارگر هندی در شرکت نفت بکار گمارده بوده و این
مطلب نیز بنوبه خود هوااره یکی از عوامل اصلی
اختلاف دولت ایران و شرکت نفت را تشکیل
میداده از این راه خسارت بزرگی بکشور ایران
وارد آمده است زیرا اگر فرض کنیم که مزد کارگر
در آن موقع پنجریال بوده و قیمت هر لیره چهل
ریال بوده (در این موقع مجلس از اکثریت افتاد
پس از لحظه مجدداً اکثریت حاصل شد)
شریعت زاده - بنده اخطار دارم .
رئیس - بر طبق چه ماده ای ؟
شریعت زاده - اخطار بنده بر طبق دو ماده
است از نظامنامه یکی ماده ۸۶ و دیگری ماده ۱۴۶
و این اخطار مربوط بخروج از موضوع و ممنوعیت
ناظر از خروج از موضوع است . دولت طبق مأموریتی
که بموجب قانون مصوب ۲۹ مهرا ماه ۱۳۲۶ داشته
است برای استیفاء حقوق ملت ایران اقداماتی کرده
است و گزارش نتیجه مساعی خودش را بمجلس
شورای ملی داده و همچنین لایحه ای مشتمل بر چند ماده
تقدم بمجلس کرده بنابراین بنظر بنده بحث در تاریخ
اعطاء امتیاز بدارسی هم چنین بحث در تاریخ تأسیس
شرکت و همچنین بحث در میزان سرمایه یا میزان
سرمایه اضافی و تاریخ آن (مکی - عجب
خیلی مهم است) و همچنین بحث در تاریخ قطع
لوله از طرف ارتش عثمانی و بسیاری از مطالب مشابه
این موضوع خارج از موضوع است زیرا که اینجا
۱۱ ماده یا چند ماده از طرف دولت تقدیم شد باید
ناظر اوله مبیته خود را در نفی یا اثبات آن در
مرافقت یا مخالفت آن بیان کند و مفاد ماده ۸۶ و
۱۴۶ هم این است که هر مطلبی که از نظر حقوقی
باموضوع ارتباط مؤثری ندارد نباید بحث بشود .
دکتر بقائی - اصلاً مخالفین را بگیرند بعد هم
رای بدهند بنف اینک دیگر گشته شده است که
وسط حرف اشخاص این جور حرف بزنند (از کس رئیس)
رئیس - آقای دکتر بقائی ساکت باشید .
دکتر بقائی - با ترور که نمیشود آقای رئیس
چه اخطاری است که در وسط حرف اشخاص صحبت
میکند ؟
رئیس - این ههان کساری است که شما
میکنید .
دکتر بقائی - با ترور نمیشود نفت را برد ؟
آقای شریعت زاده مخالفین را بدهید بکشند ولی با ترور
میشود با این تزییقات نمیشود ؟
رئیس - نظم مجلس را رعایت کنید .
دکتر بقائی - نظم چی را رعایت کنیم ؟
رئیس - مثل حرکت شما اینها همه اش غلط

مذاکرات مجلس

است اخطار ایشان هم وارد نبود بیان خودتان را
بفرمائید آقای مکی
دکتر بقائی - بنده قبول میکنم .
مکی - بنده تعجب میکنم آقای شریعت زاده
که اینقدر منطق و کالتی نشان قوی است که میتواند شیدا
روز و روز را شب جلوه بدهند ملاحظه بفرمائید
که چگونه او را نه استدلال میکنند و میخواهند این مطلب را
بمنطق خودشان بقبولانند ... زیرا اگر فرض کنیم
که مزد کارگر در آن موقع پنجریال و قیمت لیره
چهلریال بوده است وجود چهار هزار نفر کارگر
خارجی بجای کارگر ایرانی سالیانه یک چهارم $4000 \times$
 360×5 مساویست با صد و هشتاد هزار لیره در آن زمان
کمتر عاید ایران مینموده است و با توجه باین که
حق الامتياز دولت ایران از سال ۱۹۰۲ تا سال ۱۹۳۲
بطور متوسط سالی ۴۰ هزار لیره بوده است اهمیت
خسران بالا روشن و واضحتر میشود اگر شرکت نفت
مدعی شود که علت وجود این کارگران هندی این
بوده است که کارگران مزبور عهد دار کارهای فنی
بوده اند و از این قبیل کارگران بین افراد ایرانی یافت
نمیشده است البته پاسخ فریبنده و ظاهر الصلاحی بیش
نیست زیرا نتها با لغاء امتیاز داری یعنی سال ۱۹۳۲
مدت ۳۵ سال عمل کرد شرکت در ایران بنظر هر شخص
بی غرض و مطلع از استعداد و هوش سرشار افراد ایرانی
کاملاً کافی بوده است که شرکت ...
دکتر بقائی - آقای مکی ما که نمیشویم همه دارند
حرف میزنند .
رئیس - خیلی خوشوقت که آقای دکتر
بقائی میفرمایند که وقتی همه میشود نمیشود
بشوند خوبست که همه اینکار را رعایت کنند و وقتی
ناطق حرف میزند گوش کنند .
مکی - بنظر هر شخص بی غرض و مطلع از استعداد و
هوش سرشار افراد ایرانی کاملاً کافی بوده است که شرکت
کارگران فنی لازم خود را تربیت نموده و از این
کارگران که با مزد مختصر حاضر بکار بوده اند
بنتفع خود و کشور ایران استفاده نماید ولی هزار
افسوس که نیت شرکت نفت تبعیت از سیاست خانمان
بر انداز دولت انگلستان در ایران این بوده که تا آنجائی
که میسر است ناحیه زرخیز ایران را فقیر و بیچاره
و گرسنه نگاه داشته و بامند احمقانه سیاست خلائی
که برخلاف کلبه اصول بشریت است منافع مادی و بیست
خود را برخلاف اصول حق و عدالت با اطمینان بیشتری تأمین
نماید نتها در اثر این سیاست خلاء در سرزمین نفت
خیز بوده است که ناحیه جنوب ایران که حقدار مدنت
این ۵۰ سائل بایستی در راه ترقی و افزایش
جمعیت و بهبود اوضاع صحنی و اقتصادی عمومی پیشرفت
و آبادتر شده باشد بوضع ویرانی و فقر و فاقه
زندگانی نکتبت بار کنونی گرفتار گردیده از این
فلاکت روز بروز هم رو با افزایش رفته و می رود دلیل
اینکه خوزستان بآن بر آبی دوچار یک چنین بدبختی
و بیچارگی و فقر و پریشانی شده است همین سیاست
جا برانه و خانه بر انداز کمیانی نفت جنوب ایرانست
(دکتر بقائی - صحیح است) که میخواهد اهالی
۷

کنیم در اختیار نداشته ایم ولی با مقایسه قیمت نفت شیه بنفث ایران در خلیج مکزیک و قیمت استخراج تن نفت خام از جاهای ایران که از منابع موثقی بدست آمده است میتوانیم ثابت کنیم که اکتلا شرکت در اثر ارزان فروختن نفتی که از دل خاک ما استخراج میشود و ما طبق امتیازنامه جدید بصورت نا چیزی در منافع حاصله از فروش آن سهم هستیم مبلغ قابل ملاحظه ای از ستون منافع خود بفتح دولت انگلستان کسر کرده است حالا آقای شریعت زاده توجه فرمودند بطور ارتباط پیدا کرد؟ محاسبه طولانی و مفصلی که در این زمینه توسط کارشناسان بعمل آمده است نشان میدهد که برای مدت ۱۶ ساله اخیر یعنی از ۱۹۳۳ تا آخر ۱۹۴۸ اختلاف منافعی که در بیان شرکت نشان داده شده است و منافعی که در صورت فروش نفت ما بقیمت عمده فروشی بازرادنی میبایستی شرکت نشان داده باشد مساوی است با ۱۶۲ = ۲۷۳ - ۴۳۰ میلیون لیره .

حائری زاده - اکثریت نیست .

رئیس - ۵۶ نفر در مجلس هستند .

حائری زاده - میگویند اکثریت نیست .

رئیس - میگویند بیخود میگویند شما که میگویند باید اول بشمارید .

مکی - محاسبه طولانی و مفصلی که در این زمینه توسط کارشناسان بعمل آمده است نشان میدهد که برای مدت ۱۶ سال یعنی از ۱۹۳۳ تا آخر ۱۹۴۸ اختلاف منافعی که در بیان شرکت مشاهده شده است که در صورت فروش نفت بقیمت عمده فروشی بازرادنی میبایست شرکت نشان داده باشد مساویست ۴۳۰

منهای ۲۷۳ یعنی ۱۶۲ میلیون لیره کالبته از این مبلغ بایستی مبلغی بعنوان حق عبور نفت از کانال سوئز کدر حقیقت بصورت اختلاف هزینه حمل و نقل عرض اندام میکنند کسر کرده و اختلاف آنرا بصورت تخفیف بدست آمده توسط دربارداری انگلستان تلقی نمود بادر نظر گرفتن این موضوع که متأسفانه اطلاعات لازم برای محاسبه صحیح آنرا در دسترس نداشته ام ولی معتدلا از چهل میلیون لیره یعنی پنج شیلینگ در هر تن تجاوز نمیکند صرفه جوئی که از این راه برای دربارداری انگلستان در خرید نفت با قیمت ارزان بضرر بیان شرکت و بنا بر این بضرر ما که در منافع شریک هستیم برای مدت امتیاز جدید بالغ بر ۱۲۰ میلیون لیره میشود که اگر طبق امتیاز یک پنجم آن با امل بما پرداخت میگردد ۲۴ میلیون لیره بضرر کشور ایران بوده است برای اینکه نشان دهیم که اساس این ادعا متکبر بر حقیقت مسلمی است ناچار دو نکته را بعرض میرسانم ۱- طبق اطلاع غیر رسمی ایراد مورد بحث ضمن مذاکرات اخیر با نماینده شرکت نفت در میان نهاده شده و نماینده مزبور ناچار صحت آنرا اقرار کرده

منتها اظهار داشته است که در فروشهای عمده که فروش بدارداری انگلستان مهمترین و بزرگترین قلم است طبق معمول تجارتی تخفیف هائی قائل شده ایم ولی این اظهار قابل قبول نیست زیرا قیمتی را نیز که ما مبتنی محاسبه اختلاف فاحش بالا قراردادیم این همان قیمت نفت خام در بزرگترین بازار مامله نفت یعنی خلیج مکزیک است که نمیتواند غیر از قیمت خرید و فروش های خیلی عمده بوده باشد و اگر نسبت

باین قیمتها باز هم بدولت انگلستان تخفیف بیشتری

داده شده است علت آن تخفیف مخصوص و تمهیدات طویل المدت و بدون هلتی است که شرکت نفت انگلیس و ایران حکه دارند ۵۰ در صد سهام خود بضرر دارندگان سهام و بخصوص دولت ایران که در منافع شرکت سهم است داده شده و اگر شرکت حق دارد نسبت به سهام داران انگلستان مرتکب چنین عملی شود در هر حال نسبت بحق ایران نمیتواند چنین حاتم بخشی هائی نموده و بنا بر این در این مورد است که سؤال سوم بنده از آقای وزیر دارائی موریدید! مینماید بنده حاضریم یکماه حضور آقایان عرض کنم (جمال امامی - یکماه وقت ندارید) چه اجباری دارید که در این ... که وقت نداریم این را بگذرانند نمایندگان شرکت برای تغییر یک واو فوراً باطیاره بانگلستان میفرستند و بر میگشند ولی در کمیسیون دارائی اجازه ندادند یک واو را پیش و پیش بکنند

یکی از نمایندگان - اجازه دادند

دکتر بقائی - امر است و باید بدون واو پس و پیش بگذرد امر است و برخلاف آن نمیشود کاری کرد (کشاورز صدر - کی امر کرده) سؤال کنید خواهم گفت کی امر کرده .

رئیس - شما باز آقای دکتر بقائی شلوغ کرده اید .

آزاد - آقای رئیس پیشنهاد ختم جلسه کرده ام .

رئیس - از جلسه ۲۵ دقیقه باقی است .

آزاد - آ - ساعت که خوابیده است .

رئیس - ساعت من درست است .

دکتر بقائی - بنده هم پیشنهاد ختم جلسه کرده ام الان بیست دقیقه بعد از ظهر است و گذشته از این در موقع بودجه میبایست جلسه ۵ ساعت باشد شما بعد از ساعت جلسه را ختم میکردید حالا دقیقه شمار شده اند .

رئیس - به نشینید بشما مربوط نیست .

آزاد - نظامنامه را رعایت فرمائید .

رئیس - نظامنامه رعایت شده . عرض و دقیقه نشستن ندارید .

آزاد - آقا میگویم بمملکت خیانت نکنید و الا نشستن زحمتی ندارد .

رئیس - مخالف دارد صحبت میکند . هر چه صحبت کنید بوقت مجلس اضافه میشود .

دکتر بقائی - حرف زدن در ماه رمضان چطور اینهمه میشود . بنده در موقع بودجه ده دفعه تذکر دادم که پنج ساعت نشده فوری جلسه را ختم میکردند .

رئیس - فرمائید این کارها برخلاف نظامنامه است یک دفعه دو دفعه میگویم بعد اخطار میکنم آن وقت اسباب صحبت میشود . نظرها رعایت نمیکند من خون سردی بخرج میدهم بگذارید بصحبت خودشان را بکنند آزادانه هر چه میخواهند بگویند .

مکی - خوشبختانه بنده خستگی پیدا نکرده ام با اینکه دیسبورا تا صبح نخوابیده ام (نورالدین امامی - بجهنم) ولی چون در يك مسئله حساسی یعنی دفاع از حق ملت ایران قرار دارم هیچ ایستادن اینجا و بیان مطالب برای بنده خستگی آور نبوده است بر سر مطلب برویم . شرکت نفت انگلیس و ایران که دارند ۵۰ در صد سهام خود بضرر دارندگان سهام و بخصوص دولت ایران که در منافع شرکت

سهم است داده شده و اگر شرکت حق دارد نسبت به سهام داران انگلستان مرتکب چنین عملی شود در هر حال نسبت بحق ایران نمی تواند چنین حاتم بخشی هائی نموده و بنا بر این زبانی را که از این راه بکشور ایران تاکنون وارد آمده است بایستی جبران نماید در حدود ۳۴ میلیون لیره ۲ - دقت در تغییرات منافع شرکت طبق بیان و منافع شرکت بر اساس محاسباتی که اسم برده شده نشان میدهد که همواره منافع نشان داده شده ضمن بیان شرکت از منافعی که محاسبه شده است بین چند در صد تا ۵۰ در صد کمتر بوده است هر قدر بسالهای اخیر نزدیک تر میشویم قیمت نفت با سرعت بیشتری افزایش یافته است این اختلاف در حدود چند به پنج درصد نزدیکتر شده علت این مطلب این است که بعنوان تمهیدات طویل المدت ما وجود ... (در این موقع مجلس از اکثریت افتاد)

رئیس - تأمل کنید اکثریت نیست پیشنهادی کرده اند آقای نخست وزیر آقای ساعد که برای لوائح دیگری که هست و اهمیت هم دارد چون وقت نیست شهبها برای لوائح دیگر مجلس تشکیل شود این بسته برای مجلس است . با جلسه امشب برای لوائح دیگر موافقت (عمده ای - موافقم . عمده ای - مخالفم) گفتم آقای نخست وزیر برای لوائح دیگر تقاضا کرده اند شهبها تشکیل شود (یکی از نمایندگان - چه لوائحی هست؟) لایحه انتخابات لوائح دیگر است که اهمیت دارد چون میخواهم جلسه را ختم کنم آقای مکی بقیه بیانات شما برای جلسه بعد میماند . فرمائید آقای دکتر بقائی شما با پیشنهاد آقای نخست وزیر مخالفید؟ (دکتر بقائی بله) فرمائید .

دکتر بقائی - بنده حقیقه میدانم این طرز عمل و رفتار را بچه چیز حمل کنم؟ لایحه انتخابات در دستور بوده جلسه گذشته وسط طرح لایحه انتخابات جلسه ختم شد و در این جلسه میبایستی ادامه پیدا کند طبق این نظامنامه جدید باید این چیزهایی که در دستور است پشت هم بیاید بگذرند آمدند این لایحه نفت را مطرح کردند حالا هم شهبها را میخواهند برای لوائح دیگر روزها هم برای لایحه نفت من میدانم این وضعیت کشته ای که برای مجلس پیش آورده اند چیست مثل حکایت همان است که میگوید بیرو بدم شما باید بمیرید و بدمید تا آخر نفت را تصویب کنید باید بزرگترین خیانت را که باین مملکت شده است تصویب بکنید .

رئیس - اینها مربوط باین مخالفت نیست .

دکتر بقائی - مخالفت بنده از این احاطات است که اگر این لوائح اهمیت دارد همینطور روزها مطرح می کنیم دیگر شب هم جلسه باشد روز هم جلسه باشد آقایان ملاحظه کردند موقعی که بودجه مطرح است بایست جلسات افلا ۵ ساعت طول بکشد بشهادت صورت جلسات و تقاضا می کنم آقایان خودشان بجایزه شان مراجعه فرمایند بشهادت صورت جلسات و شهادت خود آقایان بنده چندین مرتبه تذکر دادم که ۵ ساعت شده میخواهند جلسه را ختم بکنند می گفتند حالا سه ساعت و نیم طول کشیده حالا که امروز لایحه نفت مطرح است میگویند ۲۷ دقیقه و ۲۵ ثانیه مانده مقصود این است که آقایان همان موضوع يك بام دو هواست که بنده گرازا در این مملکت گفته ام آقایان در نظر داشته باشند که این جریان در

يك موقعی میشود که حکومت نظامی برقرار است و روزنامه ها آزادی ندارند .

رئیس - اینها مربوط نیست مخالف شهبها هستید برای لوائح دیگر؟

دکتر بقائی - باید بگوئی باشد که کسی نتواند انتقاد بکند .

رئیس - شما دارید از موضوع خارج میشوید من گفتم که آقای نخست وزیر تقاضا کردند که شب ها هم جلسه باشد .

دکتر بقائی - آخر من میدانم که همه رای خواهند داد گرازا دیده شده هر وقت صحبت شده که شب جلسه باشد اکثریت مخالفت کردند که شب جلسه باشد ولی حالا چون نفت مطرح است میدانم همه رای خواهند داد که شب جلسه باشد بعد از ظهر هم جلسه باشد ولی شارباید اگر بملت ترجمه نمیکند بکنندری بخودتان رحم بکنید قدری خودتان را جمع کنید هر چه گفتند رای ندهید حالا آقای نخست وزیر گفته اند شب هم جلسه باشد شما همانهایی

هستید که برای جلسه شب رای نداید یادتان باشد آقایان که رای نداید ولی حالا شما چون آقای نخست وزیر خواسته اند رای میدید اینکاش آقای نخست وزیر خودشان این قدرت را داشتند اگر آقای تقاضائی بکنند مملکت بهتر بود حالا استدعا میکنم آقایان این قسمت را دیگر قبول نکنید که لوائحشان را در این آخر دوره که همه گنج شده اند هر چه که میگویند بیاید و تصویب کنید .

رئیس - گوش کنید آقایان بشهادت خود آقای دکتر بقائی من هر وقت در موقع بودجه جلسه را تشکیل داده ام ۵ ساعت طول کشیده مگر اینکه از اکثریت افتاده باشد اما اینکه میگویند چرا امروز اینکار می کنم شما دکتر هستید لاقول يك بار آئین نامه را بخوانید ماده ۸۰ را بخوانید که گوش کنند .

(شرح زیر قرائت شد)

ماده ۸۰ - دستور مجلس بطور مرتبه و باتعمین

تقدم و تأخر قبلا برای هر دو هفته از طرف هیئتی مرکب از رئیس و نواب رئیس و رؤسای کمیسیونهایی که گزارش لوائح ارجاع شده را بمجلس داده باشند با حضور یکی از وزیران بتمین نخست وزیر تهیه ویست و چهار ساعت قبل از انعقاد اولین جلسه طبع و بین نمایندگان توزیع و بر لوحه دستور نصب میشود این دستور بهیچوجه قابل تغییر نیست مگر در موردیکه بحکم فوریت و ضرورت از طرف دولت یاسی نقر از نمایندگان کتبا تقاضا شود و در اینصورت بشرط تصویب مجلس دستور تغییر خواهد یافت .

۳ - موقع جلسه بعد - ختم جلسه

رئیس - حالا چون اکثریت نیست برای رای گرفتن تکلیف امشب معلوم نمیشود فردا در ساعت هشت و نیم صبح جلسه است آقای مکی بقیه صحبتشان را خواهند کرد . حالا جلسه را ختم می کنیم .

(مجلس بیست و یک دقیقه بعد از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - **رضا حکمت**

قوانین

شماره ۱۱۹۰
وزارت کشور

۲۸۴۳۰

فرمان همایونی بانضمام تصمصم قانونی دائر بالحقان یک اصل بتمم قانون اساسی واصلاح اصل ۴۸ قانون اساسی که در جلسه یکشنبه هجدهم اردی- بهشت ماه ۱۳۲۸ بتصویب مجلس مؤسسان رسیده است ذیلا ابلاغ میگردد :

با تأییدات خداوند متعال

پهلوی شاهنشاهی ایران

مجل صبحه مبارک

نظر باینکه تحکیم و تکمیل اصول مشروطیت و حسن اجرای آنها همواره مورد توجه و علاقه مخصوص و منظور نظر ماست در این موقع که بنا بر تقاضای عموم اهالی و بر عایت مصالح عالی کشور مجلس مؤسسان تشکیل گردیده و تصمصم قانونی مبنی بر الحاق یک اصل بتمم قانون اساسی واصلاح اصل ۴۸ هشت قانون اساسی در جلسه هجدهم اردی- بهشت ماه ۱۳۲۸ بتصویب رسیده است بوجوب این فرمان تصمصم مجلس را تأیید و تنفیذ نموده مقرر میداریم بطوریکه در اصول نامبرده شرح داده شده است هیئت دولت مراقب اجرای آن باشند . بتاريخ ۱۲ تیرماه ۱۳۲۸ .

تصمیم قانونی دائر بالحقان اصل بتمم قانون اساسی واصلاح اصل ۴۸ قانون اساسی اصل الحاقی بتمم قانون اساسی
در هر موقتی که مجلس شورای ملی ومجلس سنا هر يك جدا گانه خواه مستقلا خواه نظریه پیشنهاد دولت لزوم تجدید نظر در يك یا چند اصل معین از قانون اساسی یا متمم آنرا با کثرت دوثلت کلیه اعضاء خود تصویب نمایند و اعلیحضرت همایون شاهنشاهی نیز نظر مجلسین را تأیید فرمایند فرمان همایونی برای تشکیل مجلس مؤسسان وانتخابات اعضاء آن

صادر میشود .

مجلس مؤسسان مرکب خواهد بود از عده ای که مساوی باشد بامجموع عده قانونی اعضاء مجلس شورای ملی و مجلس سنا انتخابات مجلس مؤسسان طبق قانونی که بتصویب مجلسین خواهد رسید بعمل خواهد آمد . اختیارات مجلس مزبور محدود خواهد بود به تجدید نظر در همان اصل یا اصول بخصوص که مورد رأی مجلسین و تأیید اعلیحضرت همایون شاهنشاهی بوده است . تصمصمات مجلس مؤسسان به اکثریت دوثلت آراء کلیه اعضاء اتخاذ و پس از موافقت اعلیحضرت همایون شاهنشاهی معتبر ومجری خواهد بود .

این اصل شامل هیچک از اصول قانون اساسی و متمم آن که مربوط بدین مقدس اسلام و مذهب رسمی کشور که طریقه حقه جعفری اثنی عشریه میباشد واحکام آنرا با مربوط بسلطنت مشروطه ایران است نمیکردد و اصول مزبور السی الابد غیر قابل تغییر است .

در مورد اصول چهار و پنج و شش و هفت قانون اساسی وتفسیر مربوط باصل هفتم وهمچنین دراصل هشت قانون اساسی واصل چهل و نه متمم آن باتوجه بسابقه وقوانینی که نسبت به بعضی از این اصول وضع شده است یکبار مجلس شورای ملی ومجلس سنا که پس از تصویب این اصل منعقد خواهند شد بلافاصله پس از رسمیت یافتن مجلسین در اصول مزبور تجدید نظر خواهند نمود و برای این منظور مجلس واحدی تحت ریاست رئیس مجلس سنا تشکیل داده و اصلاحات لازم را با کثرت دوثلت آراء کلیه اعضاء مجلسین بعمل خواهد آورد تا پس از آنکه از طرف اعلیحضرت همایون شاهنشاهی تأیید گردید بوجه ملو گانه موشح شده معتبر ومجری خواهد بود .

(اصل ۴۸)

اعلیحضرت همایون شاهنشاهی میتواند هر يك از مجلس شورای ملی و مجلس سنا را جدا گانه و با هر دو مجلس را در آن واحد منحل نماید .
در هر مورد که مجلسین یا یکی از آنها بموجب فرمان اعلیحضرت همایونی منحل میگردد باید در همان

فرمان انحلال و هلت انحلال ذکر شده و امر بتجدید انتخابات نیز بشود .
انتخابات جدید در ظرف یکماه از تاریخ صدور فرمان شروع شده ومجلس یا مجلسین جدید در ظرف سه ماه بتاریخ مزبور باید منعقد گردد .
مجلس جدید که پس از انحلال تشکیل میشود برای يك دوره جدید خواهد بود نه برای بقیه دوره مجلس منحل شده .
مجلس یا مجلسین جدید را میتوان مجدداً برای همان هلت منحل نمود .

هر گاه در مورد طرح یا لایحه قانونی که در دفعه از مجلسی بمجلس دیگر رجوع شده است بین مجلس سنا و مجلس شورای ملی توافق نظر حاصل نشود کمیسیون مختلطی مرکب از اعضاء مجلسین که بعده مساوی از طرف هر يك از مجلسین انتخاب میشود تشکیل و در مورد اختلاف رسیدگی کرده گزارش خود را بمجلسین تقدیم مینماید هر گاه مجلس سنا ومجلس شورای ملی گزارش را که کمیسیون مختلط داده است تصویب نمودند قانون مزبور برای توشیح صبحه ملو گانه ارسال میشود .

در صورتیکه مجلسین در گزارش کمیسیون مختلط نیز توافق نظر حاصل نکردند مورد اختلاف بعرض ملو گانه میرسد هر گاه اعلیحضرت همایون شاهنشاهی نظر مجلس شورای ملی را تصویب فرمودند امر با اجرا میدهند و الا موضوع تا شش ماه مسکوت مانده و عند الاقضا ممکن است بعد از انقضای این مدت به عنوان طرح یا لایحه جدیدی در یکی از مجلسین مطرح شود .

اصل ۴۸ و هر يك از اصول دیگر قانون اساسی مورخ ۱۴ ذی قعدة الحرام ۱۳۲۴ قدری و متمم آن مخالف مقررات این اصل است نسخ میشود .
اصول مندرجه فوق در جلسه یکشنبه هجدهم اردی بهشت ماه ۱۳۲۸ بتصویب مجلس مؤسسان رسیده رئیس مجلس مؤسسان - محمدصادق طباطبائی اصل فرمان همایونی و تصمصم قانونی در دفتر نخست وزیر است .
م ۲۴۹۸ - نخست وزیر